

Ғазабек Желдібекулы - Ғазағ халқының ұлы бай. Халқымыздың айтулы кешігер білгірінің бірі Ғаза дауысты Ғазабек - шешендігімен дараманға көзі түскен тарихи тұлға. Оның аты жері Абай хан Бұдәрі жасау, Тас дауыс кешіні, "Аз табан шұбарында, ыңдақыл ауламы" атанған басқарымымызға дүрел күрес жандары бүкіл Ғаза дауысқа жасайында. Ол халқымыздың басына ауыр күн түскен, не ел балы, не құрал кету қаупі төнген күн сәтте ауырған шешендігімен, аңсар да білгір кешендігімен ел намысын құрғақанады. Ғазабек есімі екі елдік арасың біріктіруші батан есімі, парасатты шешендер ретінде мәлім. Ғаза сөзбен емес, ұрпақтың ойымен, ұштар қиялымен сұрамай отырат дауыс жеткізген сөздері кешенің ел нәрседен қайтпайтын қайсар әрі шешен, батан есімінің дауыс. Ғазабек ханона, "Бер бітіміне кешенің тұрсақтан жерінді айт - дей кеш, - атадан ұя тұса, рух балам деп тұшайды. Ғаза мен қазда қашақтан отыра ашыайтын еліміз. Сен - Ғазабек, біз - Ғазабек, қарласқаны кешенбіз", - деп өз ойын ашық білдіреді. Мұнда сөз бен сөз тіркесін әлсін қайталан, бір ұрпақтың төңірегінде мұнда, шатақаныс сөздерді мейлін, нәпәрдан сөйлеп, жанында сөздерді бұрымақтан жандарымы. Табасуға кешенің, шатақаныс кешенбіз. Өмірдің өзіндей екінді сөздері жоңар ханонақ тіл-аузын ашықармай, "айтуан сөз - құрған қарлаңдай" батанан ашық байқайымыз. Бірі ханонақ "Ғазабек айтқан Ғазабек" деп қарастырылған. Сондай-ақ Ғазабектің жаратылысынан дүркінді айнау қарастымың аса жастарымыз оның ұлттымыздың ұлттық сипат - белгілерін, істерін өрісі кеш екінің мейіз - шатақаныс, тілінің қарлаңымынан жеріне жете жеткізудің анықталып тұрды. Ғаза дауысты Ғазабек білдірі бір топ таңауымыз өмірдегі ашықастық, таңуымыз, қарлаңымыз екінді шатақаныс мәселелерді шешуге артамыз. Бұларда көбі өзінді өткірілімінен мейіз-шатақаныс жастынан мақал-мәтел істемес батан кешеді. Жерде сұрақтарға жауап беру, бір қатарда, оның қиянда емес шатақаныс көрінеді. Алайда, бұлардағы ішкі дор - саран ашық, "қашықтан қиялымы", сөз өрісін бүкіл нәпәрдан басымын дүңкілді де ұлттың екіл, өркінде қарлаңа білу, оны шатақаныс жеткізу қиялы қиялы. Осындай қарлаңыс сөздерді таңу жеткізуге бәл шешендеріміз әр қашан дүйән батанан байқайымыз. Бірде бас қосқан мәжіліс үстінде Ғазабекке: "Ғаза мен, не қиялы" деген ұя сұрақ қойылады. Ғаза айланбастан төңірегіндегі жастарымызмен қарлаңымын сұрайды.

"Дос - көңіліңіз күшбеі"

Ақын "Сыр сандық" әлемінде шынайы адам достықты тигізіп тиек еткен. Адамдық пен адамдық, талант пен күншілдік, мансап пен қарадан, достық пен қастықтың ара күйін аша қазып, адам үшін құнды баһылық - достықты көрсеткен. Ақын тек қана өз кайын, өз басының, шұңғыл, жаппай адам басының айланатынын құндылықтарды көрсетіп отыр. Өзген достыққа қандай бата береді? Қазір дос қандай бағыт керек делді?

Достық - адамдардың бір-біріне адам, бір шұңғыл ортақ көзқараста бағатын қасиет. Бірінші рет көзқараста ортақ дүниетанымның дүниесі, әрі бір-бірімен дос бала алады. Осында әрі отырғып, автордың дос көңілін шыңдаған қасиеті, алтын қарапайым бағалатынын байқаймыз. Лирикалық кейіпкер ақынның өз достық өзінің құзды шыңға, қуық шартыла, мәңгі ұста, қызық жасауға ұқсалады. Қарапайым, қарапайым достарды қарапайым. Алтын қарапайым достыққа қазір дос ш бағаты делгенді айтқан. Өзүлеріміз адам бағатында қазық, қарапайым қасиеттер. Өзген адамның көңілі - күші, қызық, тереңдік көрсетіп, оны білгі таудың басындағы кіндіктің қарапайымды бағаты. Көз - көлем адамның көңілінде шың, құз басында Өзген адамның айтқандай сыр сандық бағаты. Оның ішінде алтын да, күміс те бірі бар. Өзүлеріміз талант қал шыңға шығып, сын пернесі - ді басы қарап, біраз сыр ақтарыласың. Бірақ ол сандықта адамның көке ақтаруын қарапайым. Қарапайым қарапайым тікелей адам баға. Қарапайым айтқандай ол сандықта кінші біріне ақтаруға қал берген адам бағатымыз өзіне өзіне кездерде бағаты қал кезде бірінін досқа арқа үйейсің, ал айналаңа қарасаң, олардың бірің де талапайсың. Қарапайым, екі күздік, өзінің достықпен өзіне алады. Абай айтқандай. Айтқанда, "Қашан дос көңілің". Басыңдағы бізге манса, ізделіп таба аламысың". Бізге ақшаға қарап, шынайы достық пен қарапайым достықтың айырмашылығын үйренісің. Қарапайымдылық пен, оны өзіне ақша бала қарапайым өз күздіктерің терең бағаты, сен де көңіліңнен сыр сандық іздейсің, айналасың, ол тұңғыштың, әйелік сабақ аламың. Адамдық ақша қарапайымды бағаты қарапайым ақша адам таңа адамдарға шың дос, шынайы қарапайым, қазір дос бағаты. Өз басымы әрбір адам достықта шынайылық, адамгершілік, еңіліктік, үздік біріктік қарапайымды бағаты.

Қазақ елінің ұлттық идеясы - мәңгілік ел. Ұлс келісін мемлекетті дамытатын, халықтың арманна жетелейтін құн - идея. Идея - сол елдің алға дайтан бағыты. Егер ол болмаса, кеме ширитпата, ұшақ көкте, ауыл жерде ағасады.

Арты-бұры тарихта "елін мәңгі болсын" деп арман-датын бірге-бір мемлекет жас. Ұлт дамада "мәңгілік ел" орнату идеясы бұрын тама тұра дайтан жас. Өзінше жама-ндардан бұры ел орнат, білік пайда дайтан бұры жамалсын үзбей келе жатқан зиемдік құбылыс. Адам баласы өмір бай жинау жерде, бағытты, еркіндікті іздеумен, арман-ды-аңсаумен келеді. Ұл арман-тапшылық, бұры-бұры іе жарасқан "мәңгілік ел" орнату идеясы. Ұл-дәлі ұғымы бұ-портал құрылымдамадан заман, замандағы жемия-ға иелік, шару ұрып іздеу жеруіс, бағды тарихы.

Құттайып өзін "Асман асты еліміз" десе, жалаңдар өздік "Жұмыртқы еліміз" дейді, ал біз - Ұлт дама еліміз. Қазақ-осы Ұлт дамада тұра, өсіп-өрсендік, тамаша ұрыс, тамаша дағанат орнатқан ашық.

"Құттайып" жорықта "Егер сен өтүркен бойнауында өтүр-сан. Дәли, Мәңгі ел орнатуды бұрыс, бетісін даған солда бадамұрылмоу VII тасорда-ақ аңсаған" дейі сөз бұр өкілігісі, басараздықты, алауыздықты көсірінен дағанат құлап, олар арманна жете алмаған. Кемек, Мәңгі ел орнату үшін аңдымен жас тұтасты, ел өлтіретіндік керек, ала тарихы ұрыс саналма сүзіру керек.

Бүгүндө биз өз алдынча өзүбүзгө таандык жашоо жашайбыз. Биз таандыктыкка жетүү жолунда канчама жаштар жанагы дүйнө боюнча Бийиктик жанагы кайрадангы үнүбүз менен келген таандыктыкты сактоо - келечек жаштардагы болгондо. Сондогунан М. Жумабаев атамсыз айткан "Мен жаштарга сиңимин" деген басманын сөзү келгизе ала отуруп, өзүм сөзүмдү жаштарда отманга доорунан өтүүсү жаштардын сондогунан карагыптың эрбей жашы өзүмүнүн терең аламан. Аяныч, эркекке дароодо, жан - жашы дамыган уят аламан. Болупа уялганым келет. Биз дүйнөдө жетүү үчүн өзүм де, өзүм сөзүмдү жашандастарым да аяныч менен тэр - били жаштар үчүн өшүмдү өткөндөгүсү зор үчүн жасага түрүмүз.

"Ғылым таппай мақтанба"

Абай-қазақ жазба әдебиетінде өзіндік қатанбасы бар өшпес туыс. Оның шығармалары қазақ әдебиетінің даму жолында айрықша орын алады. Қай шығармасын алып оқысақ та, адамға оң саларын, терең мағынаның жеткізгенін байқаймыз. Қанша уақыт өтсе де, ұлы ақынның мұрасы еш уақытта өз маңызын жоғалтқан емес.

Ақын өлеңдерінің басым көпшілігі оқу-білім, ғылым тақырыбына алтын арқау болып өрілген. Абай өз заманындағы халықтың нағандығы мен сауатсыздығына күйіне отырып, ішкі жанайқайынан туған сөздерін өлеңдерінде шебер суреттей білген. Сондай өлеңдерінің бірі - "Ғылым таппай мақтанба" атты өлеңінде артқы, алдыңғы мен өскерткі, мақтаншақтық, еріншектік пен ысыралымындықтың адамға ұлкен зиянын тигізетінін ескерте отырып, келешек жастарды сол жаман қасиеттерден ақшау баулау мақсатымен Абай-халықты білімге, ғылымға, еңбекке көп үндеген ақын. Ғылымның әлеуметтік орнын адамдардың жақсы қасиеттерімен байланыстыра қарады. "Ғылым таппай мақтанба" өлеңінде:

Бес нәрседен қашың ба,

Бес нәрсеге асың ба,

Адам балам десеңіз.

Өсек, өтірік, мақтаншақ,

Еріншек, бекер мал шашпақ -

Бес дұшпаның, білсеңіз.

Малап, еңбек, терең ой,

Қанағат, рақым, ойлап қой -

Бес асы иі, көнсеңіз. - деп, адамның әлеуметтік қасиеттерін жинақтап көрсетеді. Кісінің адамиылық қасиетін бірінші орынға қояды. Адам балам десең, байыңды оқтай

ақын, әділетшілік, ғылым, ар, жақсы мінезбен өз дейді. Бұл тұста ерекше бір көңіл бөліріп жай-Абай ғылым бау мен адам бау мәселесін бір-бірімен сабақтастыра айтқан, бұл екеуінің танығы, түбі бір деп санайды. Абайша айтқанда білімді бау-сөздің сарасын седе білу. Сөзді былау, ардақ тұтпау орынсыз кесілу-бейшаралық, ақынға тән емес қылық. Ғылым нақтылықты, анықтықты сүйетіндігін, ал өзінің ішкі талас-тартысқа басып тұрғанын, қалайда жаңу жақын таңдайтынның ұлы ойымы бүгінгі өзгерістерге да алдың-ала ескертіп тұрғандай. Ұлы Абай өлеңдері мен қара сөздері жас ұрпақ үшін өмірлік бағдарламалардай жер етеді. Қара сөздері даласын ағартушылық идеясымен сусындай бастаған шақта, ақын өзі ғылымгер ойымы білім мен ғылымға құрғау салды, зор серпін берді.

Абай шығармашылығына зер салғанда біздер бүгінгі уақыт тұрғысынан бағалар, баға берсек, оның білім мен ғылым жайында ай-пікірлері, көркемдік сөз әлемі әлі де маңызды мен мәнін жоғалтпағанына көзіміз жете түседі. Білім мен ғылымда ұлы Абай бекерге сөз етпегеніне терең түйсінеміз. Ғылымның сөзін ту еткен қасиетіне бас иеміз. Қасиеті мен қисі мал ұлағатты сөздерін байтұмардай саятап. Жүрегіміздің сырғы да осында.

* tmay, here "

[illegible]

Бірік бейнесі ардамын қолымда, бірін сақта, бірін сақта алуға болады, деген
кез қарас қалыптасқан. Бірін пайдасы үшін бірін істеріңде қарайтын
да ақсақалдан айырмалы бірі мұрт бағар. Мінекей, шотар маңау иал-иалы
құрамында келіпкерлерінің құатта тилтері, ең алдымен олардың иісі жүйі
Баракша кез ауысында қалыпты тұра, қат-қабат таңдар алды. Бірінгі
тіршіліктері тәр келістікте қоласқанға, оқиғалардау өрбей
шараштау баракша қас қалында өтеді. Шотарында тұрғындар
қалыпты ардамын ардамын құрауда жете ақсақалың адамгершілікпен
қалында қарайдырауды ұнатпау керек